

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

S Z E M L E

NORVÉGIA, DÁNIA ÉS HOLLANDIA ÉLELMISZER-GAZDASÁGÁRÓL

1972 szeptemberében kormánydelegáció (MÉM) vezetőjeként Norvégia, Dánia és Hollandia élelmiszer-gazdaságát tanulmányoztam.

A látogatások során hasznos tárgyalásokat folytattunk mindhárom ország mezőgazdasági minisztereivel s vezető munkatársaikkal. E megbeszélések alkalmával tájékozódunk az illető országokat érintő aktuális mezőgazdasági kérdésekről, különös tekintettel a magyar élelmiszer-gazdasággal fennálló kapcsolataikra. Ugyancsak nagy figyelmet szenteltünk a kibővített Közös

Piac agrárpolitikájára, a várható új vonásokra.

Ezen felül további, mintegy 40 mezőgazdasági, élelmiszeripari, gép- és vegyipari üzemet, növény- és állatnemesítő intézményeket látogattunk meg. Az út során szerzett tapasztalatokról ez úton számolok be.

A GAZDÁLKODÁS KERETEI

A három ország közül Norvégiában a legkisebbek a mezőgazdasági üzemek, az átlagos farm nagyság 6,5 ha körül alakul, a holland üzemek 13,5 ha-os és a dán üzemek 21 ha-os átlagával szemben (lásd 1. táblázat). A meglehetősen kisüzemi, ugyanakkor intenzív gazdálkodás ellenére a három országban a munkaképes lakoságnak csak 8–11 % a dolgozik a mezőgazdaságban. Mindhárom ország mezőgazdaságában fokozódik a termelési koncentráció; évenként a farmok 3–5%-a szűnik meg, aminek következtében növekszik az át-

1. táblázat

NORVÉGIA, DÁNIA, HOLLANDIA FŐBB TERÜLETI ÉS MEZŐGAZDASÁGI NÉPESSÉGI ADATAI

Megnevezés	Mértékegység	Norvégia	Dánia	Hollandia
Lakosság száma	millió	3,9	4,95	13
Az összes foglalkoztatottakból a mezőgazdaságiak aránya	%	11	8	10
Az ország összes szárazföldi területe	ezer km ²	324	43	33
Mezőgazdaságilag hasznosított terület	ezer ha	1000	3000	2340
A mezőgazdaságilag hasznosított terület aránya	%	3,3	70	71
Egy mezőgazdasági dolgozóra jutó terület	ha/fő	4–5	11	6,5
A farmok száma	ezer farm	155	140	150
Átlagos farm nagyság	ha/farm	6,5	21	13,5
Évenként megszűnő farmok aránya	%	4,5	5	3

lagos birtoknagyság. A kormánysszer-
vek azonban a családi farmok rendsze-
rének fenntartását politikai kérdésnek
tekintik, ezért nagyobbításukra és sta-
bilizálásukra törekszenek.

Mindhárom országban igen fejlett az
élelmiszer-termelés és -feldolgozás ver-
tikális integrációja. A vertikális integ-
ráció kétféle szervezeti úton — a szö-
vetkezeti vállalkozások, valamint a
magánfeldolgozó ipar kialakulása út-
ján — megy végbe. Norvégiában és
Dániában nagyobb arányú a szövetke-
zeti kézben levő feldolgozó és értékesítő
szervezetek aránya, mint Hollandiá-
ban.

A vertikális integráció mindkét szer-
vezeti formájának közös jellemzője az,
hogy a vállalatfejlesztési beruházások a
feldolgozó iparban főleg hitelpolitikai

eszközök felhasználásával és termelési
akkumulációval mennek végbe. Jel-
lemző ezenkívül az is, hogy a termelő
és a feldolgozó közös érdekeltsege a
végtermék előállításában úgy érvénye-
sül, hogy a nyereség egy részét újra el-
osztják, illetve az átvételi árakat — a
nyereségtől függően — korrigálják.

A mezőgazdasági termelés mindhá-
rom országban intenzív. Jól mutatja
ezt néhány mezőgazdasági termék faj-
lagos hozammutatója (2. táblázat).

A kedvező hozamok alapját a racio-
nális földhasználat, az okszerű agro-
technika, a nagyadagú műtrágyázás, a
magas színvonalon álló vetőmagneme-
sítés és tenyésztői munka, valamint a
mezőgazdaságban és a feldolgozó ipar-
ban alkalmazott magas fokú gépesítés
képezi.

2. táblázat

HOLLANDIA ÉS DÁNIA 1967—69. ÉVI MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉSÉNEK ADATAI
ÉS HASZNOSÍTÁSA

Ország	Tej (kg/tchén)	Tojás (db/tojó)	Búza	Árpa	Burgonya	Cukorrépa
			q/ha		t/ha	
Hollandia	4210	217	45,30	39,00	33,9	49,5
Dánia	3940	250	46,00	39,40	22,5	39,9

NORVÉGIA: ZÁRT AGRÁRPIAC, SZERÉNY KILÁTÁSOKKAL

Norvégia vámokkal és behozatali ti-
lalmakkal védett mezőgazdálkodást
folytat. A termelés az elaprózott far-
mok és a nemzetközi piac távoltar-
tása miatt meglehetősen drága. A me-
zőgazdaságban a fejlesztés dinamikája
viszonylag alacsony színvonalú. A me-
zőgazdasági termelést a legtöbb ága-
zatban csak erős dotációval lehet fen-
tartani. A dotáció különösen a ritkán
lakott területeken — demográfiai okok-
ból, az elnéptelenedés megakadályozása
érdekében — indokolt. Az ország me-
zőgazdasága csupán állati termékek-

kel képes ellátni a lakosságot, takar-
mányból, kenyérgabonából, zöldségből
és egyéb élelmiszerekből viszont im-
portra szorul.

Norvégiában erős hagyományai van-
nak a szövetkezeti mozgalomnak. A me-
zőgazdasági termelést és a termékek
feldolgozását végző ún. „szakszövetke-
zetek” a tej- és hústermelés nagy részét
kézben tartják. Jellemző, hogy a tejter-
melést 100%-ban a Norvég Farmerszö-
vetséghez tartozó tejtermelő szövetke-
zet értékesíti. Hasonlóképpen a feldol-
gozott hús 70%-a, a megtermelt tojás
50%-a, a zöldségfélék 40%-a kerül a
farmerszövetség különböző szövetke-

zetei út-
táció és
vető sz-
melésne
mány t-
erős ve-
tönöz-
sára, la

Norv-
dógazd-
dőtarta-
kiterm-
millió
ponti
méltón-
is.

Dán-
jóval
tatók
mezőg-
millió
ságán
képes

Az
a ren-
lemzi
nyad
melt
tejfel-
széles
minős-
pezi
széles
termé-
érhet
költsé-
ország-
agrár-
arra
elsősz-
zöldsé-
geik
ben
moln-
már

termelési
e. Jel-
termelő
sége a
vénye-
ijra el-
át — a
ák.

mindhá-
mutatja
ék faj-
t).

racion-
i agro-
ázás, a
gneme-
mint a
ó ipar-
pesítés

táblázat
TAI

ukorrépa

49,5
39,9

takar-
ságból
nt im-

ai van-
. A me-
rmékek
övetke-
y részt
tejter-
mersző-
övetke-
feldol-
t tojás
kerül a
övetke-

zetei útján értékesítésre. Az ár, a do-
táció és a fejlesztési támogatások alap-
vető szabályozói a mezőgazdasági ter-
melésnek. A szövetségek — a kor-
mány támogatásával — a termelőknek
erős védelmet adnak, de ez nem ösz-
tönöz a termelési tartalékok feltárá-
sára, lassítja a koncentrációt.

Norvégiában központi kérdés az er-
dőgazdaság fejlesztése. A hatalmas er-
dőterületek feltárása, az évenkénti fa-
kitermelésnek 7 millió köbméterről 25
millió köbméterre való növelése köz-
ponti célkitűzés. Emellett figyelemre
mértónak a fanemesítési eredményeik
is.

DÁNIA: SZAKSZÖVETKEZETEK ERŐS RENDSZERE

Dánia mezőgazdasága az előzőnél
jóval fejlettebb, a fajlagos hozammu-
tatók kedvezőbbek. A 3 millió hektár
mezőgazdasági területről mintegy 15
millió embert — azaz az ország lakos-
ságának mintegy háromszorosát —
képesek ellátni állati termékekkel.

Az ország mezőgazdasági termelését
a rendkívül erős exportorientáció jel-
lemzi. Különösen nagy az exporthá-
nyad a sertéshúsból; eléri a megter-
melt áru 80%-át. Magas színvonalú a
tejfeldolgozás és a sajtgyártás is, ahol a
széles választékra, az állandóan kiváló
minőségre való törekvés képezte és ké-
pezi az alapját a fogyasztói piac ki-
szélesítésének. Dánia, mezőgazdasági
termékeivel, jó közös piaci pozíciót
érhet el, mert a termékellátás ön-
költsége Dániában a Közös Piac többi
országához képest kedvezőbb. Reális
agrárpolitikusok azonban számítanak
arra is, hogy néhány területen — így
elsősorban az üvegházi és a szabadföldi
zöldségtermelés vonalán — lehetősé-
gek esőnként, aminek következté-
ben egyes termelési ágakat fel kell szá-
molni. Ezt a munkát néhány helyen
már meg is kezdték.

A dán mezőgazdaságban igen erős a
szakszövetkezetek vertikális termelési
integrációja. A szakszövetkezetek az
élelmiszer-feldolgozás nagyobb részét
ellenőrzik és birtokolják, és erősebbek
mint a magánkézben levő ipari feldol-
gozó vállalatok. A szakszövetkezetek-
nél itt is döntő a bankhitelek szerepe.
A szövetségi vállalatok fejlesztésének
és termelésének alapvető finanszírozása
ugyanis bankhitelek segítségével tör-
ténik. Ugyanakkor az élelmiszer-ter-
melést finanszírozó mezőgazdasági hi-
telbank is szövetségi tulajdonban
van, egyben ez az ország egyik legerő-
sebb pénzügyintézménye.

A szövetségi tagok szempontjából
nem közömbös, hogy a szövetségek
garantált áraival termelési biztonságot
nyújt nekik, hosszú időre munkát és
értékesítési lehetőséget biztosít. A fel-
dolgozási és értékesítési jövedelem visz-
szaoztása pedig — bár ez elenyésző
rész az árbevételben — létrehozza a
szövetségekben levő farmerek és fel-
dolgozó vállalatok között az együttmű-
ködés megfelelő légkörét. A szakszö-
vetkezeti rendszer elősegíti a mezőgaz-
dasági termelés szakosítását is. Szá-
munkra érdekes az a helyzet, hogy a
több ágazattal foglalkozó farmer ese-
tenként több, nemritkán 3—4 szak-
szövetségnél is rendelkezik tagság-
gal, érdekeltséggel.

HOLLANDIA: KEVÉS ÉS DRÁGA A SZÁNTÓFÖLD

Hollandia mezőgazdaságának terme-
lési színvonala a szóban forgó három
ország között a legfejlettebb. Fejlődése
rendkívül dinamikus, a mezőgazdaság
és a feldolgozó élelmiszeripar nagy tő-
kével rendelkezik. Erős a koncentrá-
ció és a szakosítás a mezőgazdasági ter-
melésben is. Ebben az országban igen
nagy a szántóföld becsülete, a gazdák
igyekeznek minden rendelkezésre álló
területet a legésszerűbben hasznosí-
tani. Ugyanezt a törekvést mutatja, a

kormányzat szintjén, a Zuidersee vízborított területeinek lecsapolása, és így mintegy 200 000 hektár terület későbbi mezőgazdasági célokra való hasznosítása. Hollandiában magas a föld ára, ami sajátos helyzetet teremt, és intenzív kihasználásra ösztönzi a termelőket.

Érdeemes röviden kitérni arra, hogy Hollandiában miként alakul a gazdaság koncentrációja. A mostani agrárpolitikának az a célja, hogy a legkisebb üzemeknél lehetőséget adjanak a termelés feladására. Olyan rendszert dolgoztak ki, hogy a minisztérium központi alapokból megfélelő dotációt biztosít azon kistermelők részére, akik 5000 dollárnál kevesebbet tudnak évenként termelni. Ha az ilyen gazdák feladják a mezőgazdasági termelést, lépésüket a minisztérium anyagilag támogatja (dotálja), annak érdekében, hogy más jól gazdálkodó farmerek területeit megnöveljék a felszabadult területekkel. Ily módon évenként a farmereknek mintegy 3%-a adja fel a termelését. Közülük általában $\frac{2}{3}$ az olyan öreg, akiknek nincs utódjuk, és így lényegében „nyugdíjhoz” jutnak, míg $\frac{1}{3}$ az egészen kis üzemek közül kerül ki. Ez utóbbiak a szabályozás hatására adják fel a termelést.

A holland mezőgazdaságban is vannak nagyüzemek; a kormány ilyenek létesítését nem akadályozza meg. Mindenki szabadon építhet, a tőke elvileg behatolhat a mezőgazdaságba. Ez a folyamat azonban jóval lassúbb az előző sorokban említett koncentrációnál.

A mezőgazdasági feldolgozóipar részben szövetkezeti, részben magánvállalatok kezében van. A magánvállalatok is kényszerülnek a termelők hosszú távon történő szerződéses lekötésére, hogy a szakszövetkezetekkel tartani tudják a versenyt. A magánvállalatok erősebben exportra orientálódtak, mint a szövetkezetek.

Hollandiáról nem beszélhetünk a szarvasmarha-tenyésztés említése nélkül. Az összes szarvasmarha-állomány 4,3 millió db; 100 ha mezőgazdasági területre 138 tehén jut. Évente 8,3 milliárd liter tejet termelnek, amelynek 40%-át tejtermékké feldolgozva exportálják.

A tehenenkénti éves tejtermelés országos átlagban 4270 kg tej, 3,85%-os zsírtartalommal.

TERMELÉSFEJLESZTÉS, SZAKOSÍTÁS

Mindhárom ország mezőgazdaságában erőteljes szakosítás megy végbe. Magas színvonalú a rét-legelő gazdálkodás, amely szakosított szarvasmarha- és juhtartó gazdaságok kialakulását tette lehetővé. A szarvasmarha-tartásban az intenzív rét-legelő kultúra és a korszerű takarmánytáp-kínálat lehetővé teszi az intenzív (1,5–2,5 tehén/ha) állattartást. Természetesen több állattartás nélkül dolgozó szántóföldi gazdálkodást folytató üzem is található, amelyek kenyérgabona-, takarmánygabona-, burgonya- és eukorépatermeléssel foglalkoznak. A kevés nagybirtok korszerű, szakosított nagyüzemi szántóföldi gazdálkodást folytat. Ugyanakkor ezek a nagybirtokok állattenyésztéssel egyáltalán nem foglalkoznak.

Az állattenyésztésben fejlett a tenyésztői, genetikai munka. A genetikai munka mindhárom országban erősen centralizált. A tehenészetek ellenőrzésében különösen a norvég tenyésztői munka rendszere emelhető ki. Nagy a törzsállatok aránya a szarvasmarha-tartásban. A törzsállatok nyilvántartását számítógépek használatával oldják meg.

A tenyésztésben a populáció genetikai elvét valósítják meg. (Nemcsak egy ország populációját figyelembe véve, hanem e téren is hasznosítva a nemzetközi integráció adta lehetőségeket.)

Ez alól bizonyos mértékig Dánia ma még kivétel, ahol tilos a tenyészállatok exportja, amit az ország nagyarányú mezőgazdasági exporttevékenysége, a konkurenciától való félelem látszólag indokol.

A szarvasmarha-tenyésztésben mindenütt elvetik a tiszta és zárt tenyészet elméletét. Az erre alapozott tenyésztési koncepciókat elavultnak tartják.

A gépesítés a szántóföldi növénytermelésben és az állattenyésztésben egyaránt korszerű. Közepes teljesítményű, 60–80 lóerős traktorokat alkalmaznak. A szántóföldi kultúrák egytől-egyig gépesítettek. A gabonatermelés gépein kívül megtalálhatók a burgonya-termelés legkorszerűbb gépei: a nagyteljesítményű, 4 soros, magajáró burgonyakombájnok is.

A cukorrépa-betakarításnál a nagy gazdaságokban 6 soros, önjáró gépeket alkalmaznak, a kisebb gazdaságok pedig 1–2 soros betakarítógépekkel rendelkeznek. Hollandiában újabb főként a cukorrépa-termelésben megjelentek a mezőgazdasági gépi munkát szolgáltató vállalkozók és vállalatok, amelyek a gazdák részére elvégzik a szántást, vetést és betakarítást. Ily módon a nagyobb teljesítményű gépeket a kisüzemi gazdálkodás keretei között is gazdaságosabban tudják üzemeltetni.

Különösen a szövetkezeti rendszer keretei között kifejlődtek azok a szolgáltatások, amelyeket ipari módszerekkel, korszerű technológiával működő vállalatok végeznek a farmerek részére. Az általános műszaki szervíz- és alkatrészellátáson felül így módon végzik Dániában és Hollandiában a folyékony műtrágyázást.

A vetőmagellátást is általában a szövetkezetek keretein belül oldják meg. A palántanevelést nagy üvegfelülettel rendelkező vállalkozások végzik, amelyek a szövetkezetekhez tartozó gazdáknak olesón értékesítik a palántát.

AZ ÉLELMISZER-FELDOLGOZÁS

A mezőgazdasági nyersanyagtermelés, a feldolgozás és az értékesítés mindhárom országban vertikálisan integrált szervezetek keretein belül folyik. Elsősorban a nagy szakszövetkezeti vállalatok, vállalkozások érdeme az, hogy a mezőgazdasági termékek feldolgozása az élelmiszeripar területén teljesen összehangolt a mezőgazdasági termeléssel.

Az élelmiszer-gazdasági nyersanyagok termelése, feldolgozása, a tárolás és az értékesítés gyakorlatilag egy kézben van, így a termelés agrotechnikai, műszaki és pénzügyi tényező mind a gazdaságos termelésnek és a végtermék jó értékesítésének a célkitűzéseit szolgálja. A mezőgazdasági áruellátásról túlzás nélkül állítható az, hogy a piacon minden mezőgazdasági termék folyamatosan, mindenütt teljes fajtaválasztékban, kulturált formában megtalálható. A szakszövetkezetek rendszerében, amelyek lényegében kézben tartják a teljes élelmiszeripart, megteremtették a termelő farmer és a feldolgozóipar közös érdekelttségét. Az így létrejött vertikális integrációhoz tartozó fejlesztő-kutatóintézetek tevékenységüket a termelés célkitűzéseinek alárendelve végzik, és megteremtik az előfeltételeit a nagyhozamú termelésnek, a korszerű termékfeldolgozásnak és az igényes piac kívánalmait kielégítő árukikészítésnek.

Ebben az összehangolt folyamatban az érdekelttség közös. A nyereségből a feldolgozóipar és a termelő farmer egyaránt részesedik.

Jellemző például az összehangolt fejlesztő tevékenységre a bacon sertés tenyésztési és feldolgozási programja, amelynél 80–85 kg-os élősúly mellett olyan egyöntetű állományt tud a tenyésztés produkálni, hogy a feldolgozóiparnak átadott szabványos méretű, hizott állatokat nagy termelékenységgű gépekkel, automatikusan lehet feldolgozni: De ehhez hasonló a holland tej-

termelés helyzete is. Itt a legelők optimális kihasználását a tehének tavaszi, legelőre elletése teszi lehetővé. Az így keletkező tejtermelési csúcsot a tejfeldolgozó ipar teljes mértékben levezeti, a tejfeldolgozás, a porítás és a feldolgozott termékek hűtőházi tárolása révén.

Az élelmiszer-feldolgozó vállalatoknál magas színvonalú a munkák gépesítetttsége. Ez vonatkozik valamennyi technológiai folyamatra, a nyers áru beérkezésétől a készáru elszállításáig, illetőleg hűtőházi raktározásig. Korszerű szinten áll a csomagolástechnika, az új gépek alkalmazása. A tej és tejtermékek, a fagylalt, a feldolgozott hentesárúk, a zöldség, a feldolgozott lisztes árúk, a cukor stb. kis súlyegységekben való csomagolása túlyomó részt a nagyüzemi módszereket alkalmazó feldolgozóiparban, nagyteljesítményű csomagoló automatákon folyik. A kereskedelem ez esetben csak az értékesítést végzi.

A feldolgozóipar több ágazatában megoldották a melléktermékek és a hulladékok feldolgozását is. A vetőmagkikészítő üzemekben keletkező hulladékot takarmánypogácsák formájában dolgozzák fel. A vágóhídi hulladékokat is takarmányozási célra teszik alkalmassá. A vért és az értékesebb belsőségeket Norvégiában a nyértelepeken közvetlenül takarmányozásra használják. Az egyéb hulladékokat autoklávban, vagy száraz hőkezeléssel sterilizálják, dehidrálják, végső soron húslisztet vagy granulátumot állítanak elő. A vágóhidaknál az üzemen belül telepített hulladékfeldolgozó és a több vágóhidat ellátó állatifehérje-feldolgozó üzemek egyaránt használatosak.

A MEZŐGAZDASÁGI GÉPGYÁRTÁSRÓL

E három kis országban nem gyártanak olyan gépeket, amelyeket nemzetközi vállalatok óriási szériákban más-hol állítanak elő. Így pl. jellemző, hogy traktorgyártás egyik országban sem

folyik. A gazdák traktorparkjukat a világcégek típusaiból állítják össze. A helyi mezőgazdasági gépipar általában a közepes és kis szériájú gépek gyártásával foglalkozik.

Hollandia és Dánia mezőgépipara erősen specializált, termékeik nagyobb részét exportálniuk kell, hogy gazdaságos sorozatokat tudjanak gyártani. Sajátos integráció megy végbe a mezőgazdasági gépipar területén. 10–30 kisebb gyárból álló csoportok alakulnak ki, amelyek közös fejlesztő irodát, exportirodát hoznak létre.

Dániában és Hollandiában igen fejlett az élelmiszer-gépgyártó iparág, azonkívül a mezőgazdasági gépek közül a szárító- és tárolóberendezések gyártása. Jellemző azonban, hogy a nagy feldolgozó vállalati érdekeltségek a különböző hűsüzemi és tejüzemi technológiai kulcsgépeiket a hazaiak mellett nyugatnémet és amerikai gépekből válogatják össze.

Az ágazati szakszövetkezetek — egyes termelési ágazatok gépesítésére — komplett géprendszereket ajánlanak a gazdák részére. Dániában például magas színvonalú a vízmentes ammónia-műtrágya szétosztásának, tárolásának és talajba juttatásának gépesítése. Jellemző a mezőgazdasági gépiparra az állandó fejlesztés, a gépek minőségi paramétereinek rendszeres javítása.

Hollandiában és Dániában egyaránt fejlett az üvegházak előregyártása és telepítése. Az üvegházakat részben vaszerkezettel, újabbban — egyre inkább — alumínium szerkezettel készítik. Az előregyártott profilanyagok felhasználásával az üvegház felállítása a helyszínen gyors szereléssel történik.

Meglepően jó az üvegházon belüli munkák automatizálása. Külön említést érdemel a fényerősség alapján szabályozó klímaberendezés, amely a nap-sütés intenzitásának változása szerint automatikusan beállítja a hőmérsékletet, a szellőzést, a relatív nedvességtartalmat és a növények vizellátását.

Korszerű gépek állnak rendelkezésre a belső technológiai munkák ellátására is. Különösen figyelmet érdemel a palántanevelést ellátó üvegházakban alkalmazható gépsor.

SZAKOKTATÁS, KUTATÁS

A felsőfokú szakképzés a meglátogatott országokban centralizált. Egy-egy mezőgazdasági főiskola (egyetem) látja el a mezőgazdasági és az erdőmérnöki képzés feladatait. A felsőfokú képzés volumene a magyar képzés mértékénél kisebb, ugyanakkor a felsőfokú képzettség értéke, rangja nagyobb.

Érdekes a felsőfokú intézményeknél az a rendszer, hogy a hallgatók az államtól kölcsönt vehetnek fel saját képzésük finanszírozására. A kapott összeget később 15 év alatt kell visszafizetniük, függetlenül attól, hogy milyen munkahelyen dolgoznak.

A gazdaképzés erősen gyakorlatias beállítottságú, az elméleti oktatás színvonala magas, de elsősorban a gyakorlati feladatok, a nemesítési és technológiai problémák megoldását szolgálja. A gazdaképzésben törekszenek a specializációra. Felkészülnek a nagyobb üzemek mezőgazdasági szakmunkásainak a képzésére is.

Mindhárom országban megfigyelhető a felsőfokú oktatási intézmények és a mezőgazdasági kutatás szoros kapcsolata. A mezőgazdasági tevékenységben a kutatás szempontjából három szintet különböztetnek meg:

1. Az első szint az alap kutatás, amely az egyetemek mellé rendelt kutatóintézetek feladata.

2. A második szint az alkalmazott kutatás, amely a szövetkezeti vagy a magánvállalati szférában levő specializált kutatóintézetek feladatát képviseli.

3. A harmadik a termelés szintje, ahol a kutatás eredményének tükröződnie kell.

Az alap kutatás teljes mértékben állami költségvetésből finanszírozott tevékenység.

Az alkalmazott kutatásnál a kutatóintézetek irányítását a vertikális integrációt kézbentartó központ látja el (pl. cukortermelő szakszövetkezetek, tejtermelő szövetkezet, virágtermelő szakszövetkezet stb.). Ugyanakkor a kutatási költségek mintegy $\frac{2}{3}$ részét — az alkalmazott kutatásoknál is — az állam költségvetési dotációból fedezi. Az állam természetesen igényt tart arra, hogy a kutatási eredményeket — a vállalat érdekén túlmenően — közkinccsé is tegyék.

Az alkalmazott kutatással foglalkozó intézetek feladatai általában az adott szakterület, pl. hústermelés stb., konkrét napi feladataihoz kapcsolódnak. A dán tejtermelési kutatóintézetnek például alapvető feladata a tejtermeléssel kapcsolatos feldolgozási technológia tökéletesítése, a tejtermékek választékának növelése, a különféle sajtfeldolgozási technológiák és a sajtválaszték bővítése. A kutatóintézetek feladata a megtermelt tej fogyasztói piacának megteremtése, a tej- és tejtermékek korszerű technológiájának kialakítása, választékának bővítése. A megtermelt nagy mennyiségű tejet el kell adni, ehhez a piacot a minőség javításával, a választék növelésével lehet biztosítani.

Az alkalmazott kutatással foglalkozó intézményeknél, és részben az egyetemeken is, megszervezték a szaktanácsadó szolgálatot. A szaktanácsadó apparátus fenntartási költségeit az állami költségvetésből finanszírozzák.

Az alap- és az alkalmazott kutatás területén dolgozó kutatók bérezése általában az alapfizetésre korlátozódik. Nemesítő prémiumok vagy megbízásokból származó, nyereségrészesedésből fizetendő külön juttatások nem szokásosak. Az alkalmazott kutatások területén dolgozóknál nem követelmény a tudományos fokozat vagy egyetemi

doktorátus. A gyakorlatban kevesen is rendelkeznek ilyen fokozatokkal, mert az intenzív fejlesztési munka mellett erre nem tudnak időt fordítani. A kutatási munkák alapfeladatainak meghatározását és a végrehajtás koordinálását az egyetemek mellé rendelt kutatóintézetek végzik el.

Az intézetek anyagi-műszaki ellátása az alap- és alkalmazott kutatás területén egyaránt korszerű, a különféle vizsgálóberendezések, műszerek, számítógépek a hatékony munka előfeltételeit biztosítják.

NÉHÁNY JAVASLAT

A tanulmányút során a delegáció sok hasznos tapasztalatot szerzett arról, hogy a meglátogatott országok élelmiszer-gazdaságával miként erősíthetjük szakmai, kereskedelmi kapcsolatunkat. Tapasztaltuk, hogy mindhárom országban fokozódik a hazánk mezőgazdasága iránti érdeklődés, és kölönösen bővül az ismeretáramlás.

VITA

az élelmiszer-gazdaság vertikális társulásairól

A MAE Agrárgazdasági Társaság Vállalatgazdálkodási és Ügyvitelszervezési Szakosztálya és az Agrárökonomiai Szakosztály a MÉM Termékforgalmazási főosztályával együtt 1972. november 15-én „Vertikális társulások és élelmiszergazdaságban” címmel ankétot tartott.

Az ankéton az élelmiszergazdaság különböző ágazataihoz tartozó vertikális társulások vezetői, az érdekelt államigazgatási szervek vezetői és a kutatóintézetek képviselői vettek részt, hogy az e területen szerzett legújabb tapasztalatokat ismertessék, azokat összegezve intézkedés céljából az illetékesek elé tárják. A vitát *Vereckei Imre*

A Skandináv és a Benelux államokban fejlett szövetkezeti mozgalom alakult ki, amely műszaki-technológiai és termelés-szervezési szempontból egyaránt igen jó eredményeket ért el a mezőgazdasági vertikális integráció kialakítása terén. Ezt a szervezetet érdemes elemzően tanulmányoznunk ahhoz, hogy a hazai élelmiszer-gazdasági integráció fejlesztéséhez a progresszív elemeket átvegyük.

Szintén hasznosnak ígérkezik a szorosabb vetőmagtermesztési és fajtanemesítési kapcsolatok további bővítése holland és dán nemesítő cégekkel, elsősorban zöldség- és fűmagtermesztésben.

A tanulmányút tapasztalatai alapján javasoljuk a norvég szarvasmarhatenyésztési rendszer tanulmányozását, szakemberek tanulmányútaját. E legjelentősebb ajánlások mellett még több együttműködési, kereskedelmi kérdésben tettünk javaslatot, amelyeknek a megvizsgálása, realizálása elkezdődött.

Vánesa Jenő

a MÉM Termékforgalmazási főosztály vezetője vezette, és vállalta, hogy a problémákat jogi és közgazdasági jellegűekre csoportosítva eljuttatja az illetékes szervekhez.

Jó alkalom volt ez az összefoglaló arra, hogy a jelenlevők tisztázzák a vertikális integrációval kapcsolatos állásfoglalásaikat és a vonatkozó fogalmakat. *Dr. Márton János*, az Agrárgazdasági Kutató Intézet igazgatója vitaindító előadásban a magyar tudományos dolgozóknak már a szocialista országokban is elfogadott álláspontját és elképzeléseit ismertette. *Dr. Körösvölgyi László*, a Humnia Hibrid igazgatója a baromfiágazat vonatkozásában, *dr. Bajor Ferenc*, az Iparszerű Sertéstartó Tsz-ek Közös Vállalkozásának igazgatója pedig a sertéságazat vonatkozásában bizonyította az érdekelt ter-

melős
vertik
nek s
ráció
ból
dr. I.
tató J
A
ból k
vertik
akade
szeml
A tá
szeml
Wort
kődé
kívül
azt a
vetke
gyan
bíráll
Közö
a jo
azon
melő
— h
távo
váll
keze
pont
szöv
So
kális
verse
törté

melőszövetkezetek és állami vállalatok vertikális integrációban való részvételének szükségességét. A vertikális integráció kiteljesedésének szektorális okokból való akadályaira mutatott rá *dr. Ivanics András* (Agrárgazdasági Kutató Intézet).

*A társulások vezetőinek felszólalásai-
ból kitűnt, hogy az élelmiszer-gazdaság
vertikális társulásainak fejlődését nagyon
akadályozzák a régebbi időkből származó
szemléleték és ezen alapuló jogszabályok.*
A társulásokkal kapcsolatos helytelen szemléletnek káos voltára mutatott rá *Wortman Sándor*, a Tsz Tej Együttműködés igazgatója, aki munkájában a kívülállókról részéről minduntalan érzi azt az elvet, hogy „ami a termelőszövetkezetek területéről indul az eleve gyanús, amit különös szigorral kell elbírálni”. *Dr. Tukacs Béla*, a „Dália” Közös Vállalkozás igazgatója viszont a jogszabályokban is kifejezésre jutó azon tendenciát sérelmezte, mely a termelőszövetkezeteket és társulásait — helytelenül — igyekszik egymástól távoltartani (pl. a szövetkezeti közös vállalkozásnál felhalmozódott szövetkezeti eszközök nem minden szempontból minősülnek „teljes értékű” szövetkezeti vagyonnak).

Sok szó esett arról is, hogy a vertikális társulások és az állami vállalatok versenyeztetése nem egyenlő feltételekkel történik. *Hemela Mihály*, a Börzsöny-

vidéki Tsz-ek Gyümölcsfeldolgozó és Értékesítő Közös Vállalkozás igazgatója elmondta, hogy a cukrot magasabb áron kapják a cukoripartól, mint az állami konzervipar, ugyanakkor társulásuk egyes termékeit csak az állami konzerviparon keresztül adhatják az exportáló vállalatnak s az állami konzervipar ezért az adminisztrációs tevékenységért a forgalmazott érték 4—5%-át megtartja magának. *Orosz János*, a Hajdúsági Tsz-ek Kölcsonos Segélyezési Gazdasági Vállalkozás igazgatója az egyenlőtlen versenyeztetésre a műtrágya-forgalmazás példáját mondta el. A vertikális társulások csak nitrogén műtrágyát tarthatnak, mert a külföldi eredetű szuperfoszfát és káli műtrágya forgalmazásában az állami vállalatoknak monopolhelyzetük van.

Dr. Dorner Béla, a MÉM Vállalatfelügyeleti főosztályának osztályvezetője főleg a társulási jogunk rendezetlenségében látja a megfelelő vertikális integráció kialakulásának az akadályát. Véleménye szerint a jogi rendezéssel nem lehet tovább várni, mert élelmiszer-gazdaságunk fejlődésének jelenlegi fokán a vertikális integráció szükség-szerűvé vált mind az élelmiszer-gazdaság egészének, mind pedig az állami és szövetkezeti vállalatok továbbfejlődése szempontjából.

Ivanics András dr.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Геңци Иван—Ваги Ференц</i> : Микроэкономические концепции в сельском хозяйстве	1
<i>Козма Еленэ—Райманн Янош</i> : Развитие производства посадочных материалов и виноградарства	13
<i>Берзсени Золтан</i> : Рассмотрение результатов уничтожения сорняков химикатами	21
<i>Киси Габор—Тарян Золтан</i> : Оценка систем по выращиванию кукурузы ЦПШ, БКР, и КСЕ	29

ИЗ ПРАКТИКИ ВЕДЕНИЯ ХОЗЯЙСТВА

<i>Фаддьяи Клара</i> : Скотоводческая ферма в Керне	41
---	----

ОБЗОР

О продовольственном хозяйстве Норвегии, Дании и Голландии (Ванча, Я.)	55
Дискуссия о вертикальных кооперациях продовольственного хозяйства (Иванич, А.)	62

I N H A L T

<i>Gönczi, I. — Vági, F.</i> : Mikroökonomische Konzeptionen in der Landwirtschaft	1
<i>Frau Kozma, J. — Rayman, J.</i> : Förderung der Pflanzguterzeugung und der Weintraubenproduktion	13
<i>Berzsenyi, Z.</i> : Untersuchungen über den chemischen Unkrautbekämpfungsergebnissen	21
<i>Kiss, G. — Tarján, Z.</i> : Bewertung verschiedener Maisproduktionssysteme	29

PRAKTISCHE WIRTSCHAFTSFÜHRUNG

<i>Fadgyas, K.</i> : Die Milchkuhanlage in Környe	41
---	----

RUNDSCHAU

Die Nahrungsgüterwirtschaft in Norwegen, Dänemark und Holland (<i>Váncsa, J.</i>)	55
Diskussion über den vertikalen Vereinigungen in der Nahrungsgüterwirtschaft (<i>Ivanics, A.</i>)	62

C O N T E N T S

<i>Gönczi, I. — Vági, F.</i> : Micro-economic conceptions in agriculture	1
<i>Mrs. Kozma, J. — Raymann, J.</i> : The production of propagation material and the development of viticulture	13
<i>Berzsenyi, Z.</i> : Survey on the results of chemical weed-control	21
<i>Kiss, G. — Tarján, Z.</i> : Evaluation of the CPS, BKR and KSZE corn-production systems	29

ON THE PRACTICE OF FARMING

<i>Mrs. Fadgyas, K.</i> : The dairy farm in Környe	41
--	----

REVIEW

On the food-economy of Norway, Denmark and the Netherlands (<i>Váncsa, J.</i>)	55
Discussions concerning the vertical associations in food-economy (<i>Ivanics, A.</i>)	62

GAZDÁLKODÁS

Mezőgazdasági üzemszervezési
és agrárközgazdasági folyóirat

Журнал организации и экономики предприятий
сельского хозяйства

Zeitschrift für Betriebsorganisation
und Agrarökonomik

Journal for farm economics and management

Revue d'économie rurale et d'organisation
des entreprises agraires

SZERKESZTIK:

Csete László, Dobos Károly, Enese László (felelős szerkesztő), Horváth József,
Pósvai Lajos (szerkesztő), Romány Pál (a szerkesztőség elnöke), Simka István,
Szilágyi Sándor, Tóth Mihály, Tóth Jenő

SZERKESZTŐSÉG: 1093 Budapest, IX., Zsil u. 3-5. Agrárgazdasági Kutató Intézet
Telefon: 336-140

FELELŐS KIADÓ: a Hírlapkiadó Vállalat igazgatója

1085 Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.

Telefon: 343-100, 142-220

Megjelenik havonta, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium folyóirataként,
a Magyar Agrártudományi Egyesület közreműködésével

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél,
a posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI, 1051 Budapest, V.,
József nádor tér 1.) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI
215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Előfizetési díj: egész évre 96,— Ft, fél évre 48,— Ft

72.8725 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: JANKA GYULA igazgató

INDEX: 25.341

